

Makalenin geliş tarihi: 9.08.2019

1. Hakem rapor tarihi: 27.08.2019

2. Hakem rapor tarihi: 28.09.2019

Makalenin yayına kabul tarihi: 04.10.2019

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİNDE ONOMATOPİLER (YANSIMALAR)

Dilek ÜNVEREN (*)

Öz

Yabancılar Türkçe Öğretimi Yedi İklim Türkçe seti A1, A2, B1, B2 ders kitaplarında yansımalar ne kadar yer verildiğini ve yansımaların öğretiminin ne şekilde yapıldığını araştırmak amaçlı yapılan bu çalışma, tarama modelinde desenlenmiştir. Veriler doküman incelemesi yöntemi ile toplanmıştır. Örneklem olarak seçilen kitaplar yansımalarla ilgili söz varlığının Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nin Ortak Öneri Tanımlaması bağlamında incelenmiş, adı geçen kitapların Türkçenin yansıma söz varlığı içerisinde çok bilindik sözcükleri barındırdığı görülmüştür. Sözcüklerin nicelik olarak dağılımı eşit oranda olmamakla birlikte her düzey için hazırlanmış olan ders kitaplarında yansıma sözlere yer verildiği görülmüştür. Bununla birlikte yansımaların yer aldığı metinlerde doğrudan doğruya bu türden bir söz varlığının öğretimi bağlamında yer verilmediği ancak sadece 'Kelime Dünyası' adlı bölümde yansıma örneklerine yer verilerek bu söz varlığına dikkat çekildiği yine sonuçlara yansımıştır.

Anahtar Kelimeler: *Yabancılar Türkçe Öğretimi, Kelime Öğretimi, Onomatopiler, Yansımalar, Ders Kitabı.*

Onomatopathy in Teaching Turkish as a Foreign Language

Abstract

In this study, which was designed in the survey model, it was investigated how much attention was paid to onomatopoeia in the textbooks of Yedi İklim -Teaching Turkish for Foreigners A1, A2, B1, B2. Data were collected by document analysis method. The books selected as sample were examined in the context of Common European Framework of Reference for Languages in terms of their onomatopoeic vocabulary and it was found that

*) Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
(e-posta: dilekapanadze@sdu.edu.tr). ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3415-9274>.

these books contain most-known words in Turkish onomatopoeic vocabulary. Although the distribution of these words is not equal, the textbooks prepared for each level have been found to contain onomatopoeic words. However, they are not approached in the context of the teaching of such a vocabulary, but only the section, called ‘Kelime Dünyası’ has examples of onomatopoeia and attention was given to them.

Keywords: Teaching Turkish As a Foreign Language, Teaching Vocabulary, Onomatopoeia, Course Book.

1. Giriş

Birçok dilci ve araştırmacı yansıma sözcüklerle ilgili tanımlar yapmış ve çeşitli adlandırmalar kullanmıştır. Osmanlı Türkçesinde taklidi nidâ (Banguoğlu, 2002) adıyla ifade edilen bu kavram yansıma ve ses taklidi ses (Gencan, 1947; Aksan, 2007; Korkmaz, 2009), yansılama (Banguoğlu, 2002), onomotope (Eren, 1953), tabiat taklidi söz (Ergin, 2002) gibi adlarla da anılmaktadır. Genel itibarıyla “yansıma (**onomatopoeia**) miyavlamak, tıkırtı, takırtı, şırıldamak, tak tak, gürllemek, vızıldamak, mışıl mışıl örneklerinde olduğu gibi doğa ve hayvan seslerine benzer seslerle yapılan, görüntüleri işitimsel bir izlenim yansıtacak biçimde, ses öykünmesi yoluyla aktaran dilsel öge” şeklinde ifade edilir (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011: 353). Korkmaz (2013), yansımayı; doğadaki insan dışı canlı ve cansız varlıkların çıkardığı ses ve gürültüleri taklit yolu ile yansıtan sözler: gür gür, çat pat, pat pat, küt küt, hır hır, gürl gürl, hav hav, civ civ, ciyak ciyak, mışıl mışıl, zırl zırl, panlda-, patırda-, hırlda- vb. şeklinde tanımlamaktadır. Topaloğlu da (2018), doğadaki ses ve gürültüleri, içindeki ses öğeleriyle birlikte taklit ve tasvir yoluyla aktarıp ifade eden (kelime), şeklinde ifade eder. Dallı (2018: 52); yansımaları/onomatopileri şöyle açıklamaktadır: Bireyler gerçeklikleri algılayarak bunlarla ilgili doğal sesleri de algılayarak bunları zihinlerinde anlamlandırır. Kişiler duydukları doğa seslerini taklit ederler, bu sesler yoluyla da duygularını ve hislerini iletirler. Daha sonra bu sesler, ses simgelerine dönüşür ve gösterge niteliğinde çalışır. Bir nesnenin düşmesi, çarpması ve kırılması esnasında ortaya çıkardığı sesler önce insan zihninde anlamlı hale getirilir. Böylelikle de dilin söz dağarcığına yeni sözcükler eklenmiş olur: *çat, pat, par par, fıldır fıldır, hor hor...* vb. bu sözcükler bir topluluk olarak yansımalar adı altında dilbilgisinde ayrı bir sınıfta ele alınır. Ayrıca geleneksel yansımalar/onomatopiler bugün artık *ses taklidi ve ses imgesi yansıtanlar* şeklinde en az iki sınıfta incelenir: Mışıl mışıl uyumak, bön bön/bel bel bakmak; parıl parıl parlamak örneklerinde olduğu gibi bazı ikilemelerin sesle ilgisi yoktur.

1.1. Ses Sembolizmi ve Yansımalar

Dil bilimin temel konuları içerisinde yeteri kadar yer bulmamış olsa bile ses sembolizmi literatürde; çoklukla *sound symbolism, phonestheme, phonetic symbolism, phonosymbolism veya motivated expressions* gibi içeriği tam olarak birbirinin aynısı olmayan

farklı terimlerle ifade edilmiştir (Åsa Abelin, 1999-Akt. Ay, 2017). Konunun sınırları tam olarak çizilmemiş olsa bile ses sembolizmi içinde en rağbet edilen konu özünde ses ve anlam uyumu daha net saptandığı için ses taklidi yansıma sözcüklerdir (onomatopoeia) (Ay, 2017). Ses sembolizminin ilgilendiği temel başlıklar *onomatopoeic words* (yansıma sözcükler), *ideophone*, *phonesthemes*, *size symbolism*, *shape symbolism* gibi başlıklardır. Ses sembolizmi yansıma sözcüklere yani yansımalara şu şekilde bir açıklama getirir: Batı dillerinde daha çok ses taklidi yansıma sözcükler için kullanılan Yansıma sözcükler (onomatopoeic words) kişilerin refleks olarak çıkardığı ya da dışarıdan duyduğu sesleri, dildeki en yakın sesbirimlerle taklit etmesi yoluyla oluşur. Bu sesler insanların refleks sonucu çıkardığı hıçkırık, öksürük, hapşırık gibi sesler olabileceği gibi, hayvanların çıkardıkları sesler, rüzgârın sesi, suyun ya da çeşitli aletlerin çıkardıkları sesler de olabilir. Yansıma sözcüklerde çoğunlukla anlatılmak istenen ile dildeki ses birimleri arasında bazı anlamlı eşleştirmeler yapılabilmektedir. Bu nedenle bu sözcükler dildeki 'nedensizlik' ilkesi altında ele alınan sözcüklerden farklı bir noktada değerlendirilmelidir. Yansıma sözcüklerin diller arasında farklılıklar sergilemesi taklit edilecek sesin, o dili konuşanlar tarafından algılanma şekliyle ve dilin kendi ölçütleri doğrultusunda uygun ses birimlerine çevrilebilmesi yoluyla sesbirimlerin bir araya getirilip sözcük oluşturulabilmesi ile ilişkilidir (Ay, 2017). Bu anlamda Türkçenin yansıma söz varlığı göz önünde bulundurulduğunda ses ve anlam uyumu bakımından zengin olduğu görülecektir. Yeterli terim ve adlandırma sorunu çözüldüğü takdirde Türkçenin ses sembolizmi bağlamında ele alınması da bir o kadar kolaylaşacaktır.

1.2. Dilin Doğuşu ve Yansıma (Onomatopi) Sözcükler

Dil, insanlar arasında iletişimi sağlayan doğal bir araç, kendine has kuralları çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş bir kurumdur (Ergin, 2002). Dolayısıyla dil, aslında ilk insanla birlikte varlık bulmuş, her ne kadar temeli bilinmese de dillerin doğuşunda doğadaki seslerin taklit edilmesinin önemli bir yeri olmuştur. Ayrıca bugün her dilde ses taklidinden oluşmuş sözcüklerin de bulunması, bu sözcüklerin dillerin temelindeki yerine işaret eder. Yansıma sözcükler hemen her dilde bulunmakla birlikte o dilin fonetik özelliklerine göre şekillenmekte; tek başına anlam ifade edebilmekte, cümlede öge olarak kullanılabilmekte ve ad, eylem gibi türeyebilmektedir. Aynı zamanda bu sözcükler, Eski Hint ve Antik Yunan döneminden itibaren diller ile ilgili doğuş teorileri içinde de yer bulmuştur (Koca ve Koca, 2011). Dilin kökeniyle ilgili yapılan araştırmalar ve tartışmalar sonucunda birçok sınıflama yaklaşım geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlar içinde Altınörs'ün (2003: 47) sınıflaması şu şekildedir:

- a. Mitolojik/teolojik açıklamalar,
- b. Mimolojik/spekülatif açıklamalar,
- c. Kültürel/antropolojik açıklamalar,

- d. Empirist/behaviorist açıklamalar,
- e. Rasyonalist/nativist açıklamalar,
- f. Evrimsel/biyolojik açıklamalar.

Bu sınıflandırmadan yola çıkan Kerimoğlu (2014), biyoloji temelinde ele alınmayan açıklamaların deneye dayalı olmadıkları için bilimsel olmaktan çok, spekülatif olarak nitelendirileceğinden, söz konusu açıklamaları biyoloji temelinde ikiye ayırır. Din ve mitoloji ekseninde meydana gelmiş görüşlerin bir kenara bırakıldığında dilin doğuşu ile ilgili görüşlerin birçoğunun yansıma temelli olduğunun görüleceğini ifade ederek bunu yansımaya ve ihtiyaca dayalı olarak inceler. Dilin doğuşuna dair yansımaya (onomatopoeia) dayalı görüşler ise şunlardır:

- a. Ding-dong varsayımı (Ding-dong hypothesis): Dilin insanın gerçek yaşamda duyduğu birtakım seslere refleks olarak çıkardığı seslerden doğduğunu ileri süren teoridir. Bu teoriye göre herhangi bir nesneye ad verilirken bu nesnelere çıkardığı seslerden hareket edilmiştir. Ancak bu yaklaşımın sorunu ses çıkarmayan nesnelere adın nasıl verildiğidir.
- b. Hayvan taklidi varsayımı (Bow-wow hypothesis): İnsanların hayvan seslerini taklit etmesiyle dilin ortaya çıktığını ileri süren teoridir. *Miyav, hav* vb. Bu açıklamanın sorunu, dünya dillerinde hayvan seslerinin aynı olmamasıdır. Örneğin İngilizcede koyunlar “*ba-ba*”lar, ancak Türkçeler “*me*”ler. İngilizcede köpek *bow-wow*, Çince-de *wu-wu*, Japoncada *wan-wan*, Rusçada *gaf-gaf* biçiminde “*havlar*”.
- c. Ünlem varsayımı (Pooh-pooh hypothesis): Dilin insanın belli durumlarda çıkardığı ünlemlerle oluştuğunu öne süren yaklaşımdır. Bu açıklamada da hayvan taklidi varsayımına benzer bir sorun vardır. Acı duyulduğunda Türkçede *ah* denirken İngilizcede aynı durum için *ouch*, Rusçada *oi* denir.
- d. Müzik varsayımı (La-la hypothesis): Bu yaklaşım dilin oyun ve şarkılardan doğduğunu yönündedir.
- e. Jest-mimik varsayımı (Ta-ta hypothesis): Bu yaklaşımda dilin bir çeşit ağız pandomiminden ortaya çıktığı, ilk sözcüklerin el hareketlerinin dudaklarla gösterilmeye çalışılmasından doğarak beden hareketlerinin taklidiyle dilin zenginleştiğini ileri sürülür. Bu teorinin sorunu ise diğer teorilerle benzer şekilde kültürden kültüre beden hareketlerinin farklılık göstermesidir. Örneğin, başı öne doğru sallamak bazı dillerde *tamam, evet* anlamına gelmekteyken bazı kültürlerde *hayır* demektir (Kerimoğlu, 2016; Bayraktar, 2017).

1.3. Türkçe ve Yansımalar (Onomatopiler)

Yansımalar, doğadaki zengin hareketliliğin ve onun üyeleri olan insan ve hayvanların çıkardıkları seslerle açıklanır. Türkçenin yapısı ve karakterine uygun olarak yansıma sözcükler dilimizde tek heceli ve en yalın biçimlerde ortaya çıkmaktadır (Zülfikar, 2018).

Yansımalarda çoğunlukla p, m, f, v, dudaksıları ile h, ş, c, z sesteşleri görülür. İsim köklü olan bu sözcükler dilin hece yapısına ve diğer kurallarına uyarlar, diğer ünlemler-

deki gibi tonlanma ve vurgulanmaları diğer kelimelere düşer. Konuşma dilinde ve abartılı anlatımlarda daha çok kullanılan yansımalar, ses yapıları gereği dünya dilleri arasında Türkçe: tiktak (saat), glugiu (hindi), miyavlamak (kedi), Fransızca: tic tac, glouglou, mi-auler benzerliklerinde olduğu gibi benzerlik gösterebilirler: Ayrıca yansımalar; *pampam*, *grav*, *tantun*, *garç*. *Trim*, *bipblp*, *vijtrink* örneklerinde olduğu gibi teknoloji ile yeni ses ve kökleri de yaratırlar. Sözcük yapısı açısından ünlemlere en çok yaklaşan sözcük türü olan yansımalar; pır, tak, fır, gümbür, tantun, harıl harıl örneklerinde olduğu gibi seslerin andırdığı nesne veya hareket anlamını taşırlar (Banguoğlu, 2002).

1.4. Yansımaların Yapısı

Yansımalar yapıları itibarıyla iki ayrılır. Nesnelere, oluş ve kılışları sesler yoluyla betimledikleri için ‘tasvir’ (*sons descriptifs*) ve doğadaki sesleri taklit ederek kavramları aktardıkları için ‘taklit’ (*sons imitatifs*) sesleri olarak ikiye ayrılır (Banguoğlu, 2002)

1.4.1. Tasvir Sesleri

Patır patır döküldü örneğinde olduğu gibi daha çok eylemlerin çıkardığı sesleri andırsalar da *pırl pırl*, *fırl fırl* örneklerinde görüldüğü gibi bir fiil ya da nesnenin görünüşünü ya da hareketlerini tasvir eden türleri de bulunmaktadır. Çoğunlukla kapalı tek heceli köklerden gelen bu sözcükler, uzatma ve ikileme yoluyla çeşitlenirler, isimlere taban oluşturacak şekilde kelime yapımına da dâhil olurlar. Örneğin: pat, patpat, patır patır, patlamak, patırdamak, patırtı. Tasvir seslerinin belli başlı kökleri ise: çat, pat, küt, çıt, cart, zırt, hor, vır, şır, dır, gır, gü, hır, tak, tuk, zink, kös, rap, şıp, garç, gurç, faş, cız, vız, bam, güm, tan, tun olarak gösterilebilir. Bunlardan birçoğu çoğu zaman bir –ir ekiyle uzatılarak iki heceli olarak da görülürler: çatır, patır, kütür, fırl, pırl, horul, şarıl, gü, gü, takır, lıkır, zıngır, tokur, mışıl, şapır gibi. Kullanım halinde bu tek ve çift heceli yansımalar işlek hale gelirken bunların daha işlek olan şekilleri benzerleri ile yapılan ikilemeleridir: dırdır, kıskıs, şarıl şarıl, horul horul, takır takır, fosur fosur, pırl pırl, zangır zangır, paldır küldür örneklerinde görüldüğü gibi.

1.4.2. Taklit Sesleri

Doğa seslerinin taklit edilmesi yoluyla bazı kavramların ifade edilmesi esas alınarak gerçekleştirildiğinden hece yapıları açısından sistematik olmayan bu sesler, hayvan, çocuk ve yabancılar gibi dili bilmeyenlerle konuşma aracı olur. Hayvan seslerinin taklidine örnek olarak mee, moo, bee, tıs, miyav, cikcik, cırcır, havhav, civciv, gıgık, vrakvrak verilebilir ve bunlar hayvan dili kelimeleri olarak sayılır. Bununla birlikte evcil hayvanlara sesleniş ise asıl ünlemlerden sayılır: deh! oha! çüş! kış! tos! geh! pist! hoş! hır! tık tık! vb.Çocukta dil, sesli ve bazı dudak ve damak sesleriyle başlar (â! gü! mâ!). Bunlar zamanla ve yetişkinlerin onları tekrar ve teşvikleri ile çeşitlenir. Taklit sesleri yoluyla genişleyen çocuk dili ayrıca her dilde bir gelenektir ve daha çok tek veya ikilenen

tek hecelerden oluşur: meme, mama, bü, cici, kaka, baba, mah, böh, çış, atta örneklerinde olduğu gibi. Daha sonra çeşitli hayvan ve nesnelere yine ses taklitleri ile tanıtmaya başlarlar: pisi, dahdah, havhav, dü, bebek, öcü gibi.

1.5. Yansımaların Kullanımı

Kökleri, uzatılmış çift heceleri ve ikilemeleri yoluyla kelime dağarcığımızı oldukça zenginleştiren yansımalar sayesinde bazı varlıklar adlarını almışlardır: baba dede civciv guguk gırgır şakşak zıpzip gaga çan gibi. Tasvir seslerinin daha çok fillerin çıkardıkları sesleri taklit etmelerinden ötürü yansımalar çoğunlukla zarf olarak kullanılırlar: Çat! yarıldı. Pır! uçtu. Vız! geçti. Zınk! Oturdu Hart! kopardı. Şangır! döküldüler. Gümbür! Yıkıldı. Raprap yürüdü. Kısıks güldü. Fıfır döndü. Taktak vurdu. Zırtırtı konuştu. Cıvı cıvı öttü, örneklerinde görüldüğü gibi bu sözcükler zarf olarak kullanılabilir.

1.6. Yansımadan Üretim

Yansımalarla üretilerek birleşme yoluyla söz varlığına giren sözcükler genel olarak şu şekildedir (Banguoğlu, 2002: 407):

- b) -dek adları: fırlıdak, kıkırdak, çekirdek, hıngıdak, dongulıdak vb.
  - c) -edek zarfları: hartıdak, hoppıdak, zıngıdak, şırpıdak, pattıdak vb.
  - d) -lek sıfatları: zırlak, cırlak, hortlak, haşlak, çatlak, fırlak vb.
  - e) -tı adları: gürlütü, homurtu, parıltı, kıpırtı, çatırtı vb.
  - f) -de- fiilleri: tıkırdamak, şakırdamak, kımıldamak, gümbürdemek, ışıldamak vb.
  - g) -ır- fiilleri: çağırmaq, üfürmek, geçirmek, hapsirmek, anırmak, böğürmek vb.
  - h) -kir- fiilleri: hıçkırmak, pufkürmek, haykırmak, fışkürmek, çavkırmak vb.
  - i) -le- fiilleri: hoplamak, parlamak, foslamak, havlamak, patlamak, gürlmek vb.
2. ı) -re- fiilleri: şakramak, okramak, anramak, kökremek, çokramak, çinremek vb.

Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Sözcük Öğretimi

Hedef dilin öğrenme öğrenenler tarafından çeşitli amaçlar için ele alınmaktadır. Genel itibarıyla temel düzeyde iletişim kurma amacı ön plana çıksa da gerek dil öğretim merkezlerinde gerekse dil öğretimi için hazırlanan programlarda farklı düzey ve amaçlar için de ele alınmaktadır. Amaç ne olursa olsun hedef dilde dinlemek, konuşmak, yazmak ve okumak için o dilin söz varlığının etkin bir kullanıcısı olmak gereklidir. Nitekim yabancı dil olarak Türkçe; yabancıların günlük iletişim becerileri, turizm ve meslek etkinlikleri gibi belirli ihtiyaçlar içinde iletişim temelli olmak kaydıyla sözlü ve yazılı olarak anlama-anlatma boyutlarıyla Avrupa Dil Portfolyosu'na uygun olarak öğretilmektedir. İşte bu nedenle dil öğretimi derslerinde bu bağlam üzerine çalışmaların yapılması önemli ve gereklidir.

Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nde (TELC, 2013: 113) 'Sözcük Dağarcığı Alanı' ve 'Sözcük Dağarcığı Hâkimiyeti' şu şekilde sunulmuştur:

Tablo 1. AOÖÇ Sözcük Dağarcığı Alanı

Sözcük Dağarcığı Alanı	
C2	Çok zengin bir sözcük dağarcığına, deyimlere ve günlük anlatım tarzlarına hâkimdir ve ince anlam farklılıklarını ayırt edebilir
C1	Geniş bir sözcük dağarcığına hâkimdir ve bilmediği sözcükler yerine zorlanmadan başka bir sözcük kullanarak açığı kapatabilir; çok nadir sözcük arar ya da bilmediği bir şeyi kullanmaktan kaçınır. Deyimlere ve günlük anlatımlara iyice hâkimdir.
B2	Kendi uzmanlık alanından ve birçok genel alandan konulara ilişkin geniş bir sözcük dağarcığına sahiptir. Sık tekrarlamalar yapmamak için, değişik ifadelerle başvurabilir; ama buna rağmen sözcük dağarcığındaki eksiklikler duraklamaya ve başka tanımlamalar aramaya yol açabilir.
B1	Aile, hobi, ilgi alanı, iş, gezi, güncel olaylar gibi birçok kendi günlük hayatından konu hakkında, zaman başka sözcüklerle anlatsa da, kendini ifade edebilmek için yeterli genişlikte bir sözcük dağarcığına sahiptir.
A2	Alışlagelmiş durumlarda ve alışılmış konularda olağan günlük işleri halledebilmek için yeterli sözcük dağarcığına sahiptir.
A2	Temel bildirişim gereksinimleriyle başa çıkabilmek için yeterli sözcük dağarcığına sahiptir. Basit temel gereksinimlerini giderebilecek kadar yeterli sözcük dağarcığına sahiptir.
A1	Bazı somut durumlara ilişkin tek tek sözcük ve deyimlerden oluşan temel bir birikime sahiptir.

Tablo 2. AOÖÇ Sözcük Dağarcığı Hâkimiyeti

Sözcük Dağarcığı Hâkimiyeti	
C2	Sözcük dağarcığının sürekli olarak doğru ve uygun bir şekilde kullanılması.
C1	Sözcük kullanımında bazı küçük pürüzlere rağmen büyük hataların yapılmaması.
B2	Sözcük dağarcığının genelde çok doğru olarak kullanılması, bazı karıştırmalar ve yanlış sözcük kullanımları olmasına rağmen bildirişimin bozulmaması.
B1	Karmaşık konularla ilgili olguları anlatmak ya da az alışılmış konularla ve durumlarla başa çıkmak için, bazı temel yanlışlar yapmasına rağmen, temel sözcük dağarcığına iyice hâkimdir.
A2	Somut günlük ihtiyaçlarla ilgili kısıtlı bir sözcük dağarcığına sahiptir.
A1	Tanımlayıcısı yoktur.

Tablolar incelendiğinde daha alt tanımlamalarda bireyin somut, günlük durumları içeren ve bu türden gereksinimleri karşılayan söz varlığına sahip olması hedeflenmiştir. Üst tanımlamalarda ise sözcük dağarcığının genişlemesine bağlı olarak daha üst düzey dil kullanımlarını ortaya koyabileceği söz varlığına sahip olması hedeflenmiştir. Bu anlamda Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nde geliştirilmiş olan iletişimsel dil yeteneği öğrenenin/ bireyin dile dair yapıları kullanmak kaydıyla iletişim sağlaması şeklinde açıklanabilir. Nitekim AOÖÇ, yabancı dil öğrenenlerin, bu dili iletişim kurmada kullanabilmek için neleri bilmeleri ve bu dilde yetkinlik kazanmak için hangi bilgi ve yetenekleri geliştirmeleri gerektiğini kapsamlı bir şekilde açıklayan ortak bir başvuru kaynağıdır (telc-2013). Metnin bu yapısı haliyle yansıma sözcük, diğer sözcük türleri ile başka dil bilgisel yapıları isim belirterek ifade edilmesinin mümkün olmadığını göstermektedir. Bu nedendir ki AOÖÇ'de yansıma sözcüklerle ilgili doğrudan bir ifade bulunmamış olsa da dil öğrenenlerin hedef dilin morfolojik yapısına dair bu olguları öğrenmesi ve bilmesi noktasında bir bakış açısı ortaya koyduğu da açıktır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi amacıyla hazırlanan kitaplarda yukarıda ifade edilen sözcük dağarcığı alanı ve hâkimiyeti bağlamında kitaplar yapılandırılmış olsa dahi yansıma sözler ders kitaplarının söz varlığı içinde yer almış olmasına rağmen doğrudan bir öğretim formunda ele alınmamıştır. Doğadaki zengin hareketliliğin ve onun üyeleri olan insan ve hayvanların çıkardıkları sesler olarak tanımlanan yansımaların Türkçenin ses karakterini yansıtacak şekilde öğretilmesi ve kaynaklarda bu yapıları yer verilmesinin, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin güncel iletişim becerilerine renk ve değer katacağı aşikârdır. Ancak, yabancılara Türkçe öğretiminde yapılan çalışmalar daha çok beceri gelişimi ya da biçim bilgisine dair konuları ele almaktadır. Bu bağlamda, yabancılara Türkçe kelime öğretimi ile ilgili Aytan ve Başal (2016) ulamlamaya; Demirel (2013) farklı kelime gruplarının öğretimine dayalı sözcük öğretimine; Aydın ve Sarıman (2014) kelime öğretiminde web-destekli e-öğrenme araçlarına dikkat çekmiş, Büyükkiz ve Hasırcı (2013) ise temel, orta ve ileri seviye yönelik söz varlığı çalışmalarının yeterli olmamasını vurgulamış, Melanlıoğlu vd. (2012) kelime ve deyimlerin öğretiminde karikatürlere, İşcan (2011), Gülseven (2014), Yılmaz ve Diril (2015) filmlere, Akkaya (2013) fıkralara, Doğan (2014) market broşürlerine ağırlık verilebileceğini belirtmişler ancak bu alanda yapılan çalışmalarda özellikle yansımalar ve bunların öğretimi ile ilgili yöntem, yaklaşım vb. önerilere rastlanmamıştır. Dolayısıyla yabancılara Türkçe öğretimi alanında sözcük öğretimi, özeldede yansımalar gibi özel konuların öğretimi göz ardı edilmekte ya da üzerinde yeterince durulmamaktadır. Bu bağlamda bu çalışma ve bulgularının alan yazında önemli bir boşluğu dolduracağı ve bundan sonra yapılacak bu türdeki çalışmalara bir başlangıç niteliğinde olacağı düşünülmüş, bu amaçlarla bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın amacı, modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, veri analiz yöntemi hakkında bilgi verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma ile yabancılara Türkçe öğretiminde ve Türkçe ders kitaplarında onomatopiler (yansıma sözler) ele alınmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda araştırmada aşağıdaki soruya yanıt aranmıştır:

- Örneklem olarak seçilen Yabancılara Türkçe Öğretimi kitaplarında yansımalara ne kadar yer verilmektedir?

2.2. Araştırmanın Modeli

Türkçe öğretiminde yansıma sözler doğrultusunda materyalleri değerlendirmek amacıyla tarama modelinde yapılan bu çalışma nitel yöntemle göre desenlenmiştir.

2.3. Örneklem

Araştırmanın örneklemini yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan *Yedi İklim Türkçe seti A1, A2, B1, B2 Ders Kitapları* oluşturmaktadır. Araştırma evreninden olasılık dışı (amaçlı) örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yoluyla adı geçen Türkçe öğretim seti seçilmiştir (Büyüköztürk vd., 2016). Şöyle ki söz konusu Türkçe öğretim kitap seti TÖMER-Türkçe Öğretim Merkezlerinde de kullanılmakta olan, dolayısıyla da Türkçe öğretiminde en yaygın kullanılan kitap seti olması nedeniyle de böyle bir örneklem seçimi yapılmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmadaki veriler, nitel veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi ile toplanmıştır. Bu yöntem, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesini ve çözümlenmesini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu doğrultuda *Yedi İklim Türkçe seti A1, A2, B1, B2 Ders Kitapları* taramış, bunlarda geçen tüm yansıma sözcükler, alan yazın ve ön çalışmalar doğrultusunda belirlenerek bu çalışmaya alınmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın başında yansımalarla ilgili alan yazın taraması yapılmış, Türkçenin söz varlığı içerisinde yer alan yansıma (onomatopi) sözlerin derlendiği eserler bir araya getirilmiştir. Çalışmaya konu olan ders kitapları bu bağlamda taranmış ve yansıma söz varlığı ortaya çıkarılmıştır. Konunun uzmanı başka kişilere de inceletildikten sonra elde edilen veriler, betimsel analize tabi tutulmuş, ilgili seviyelere göre tasnif edilerek tablolar halinde gösterilmiştir. Bulgular analiz edilirken Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nin Ortak Öneri Düzeyi Tanımlamaları merkeze alınarak araştırmanın giriş bölümünde verilen tanımlamalar ve incelemelerle bulgular yorumlanmıştır.

Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi Ortak Öneri Düzeyleri basit ve bütünsel bir gösterge, bu düzeni uzman olmayanlara da açıklamayı kolaylaştırır ve aynı zamanda öğretmen ve öğretim programı geliştiricilerini yönlendirebilir olması nedeniyle bu çalışmada elde edilen bilgilerin açıklanmasında ele alınmıştır. Temel Dil Kullanımı, Bağımsız Dil Kullanımı ve Yetkin Dil Kullanımı ile ilgili tanımlamalar ve basamak kümeleri dil kategorilerini gösteren bir içerikle de ele alınmıştır.

3. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmada yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılmak için yazılmış Yedi İklim Türkçe Ders Kitaplarının (A1, A2, B1, B2) yansımalarla ilgili söz varlığı Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nin Ortak Öneri Tanımlaması bağlamında incelenmiştir. Tespit edilen söz ve söz grupları kitaplarda geçtiği şekliyle aktarılmıştır. Bu anlamda elde edilen bulgular şu şekildedir:

Tablo 3. Yedi İklim A1 Ders Kitabındaki Yansımalar Ait Bulgular

YANSIMA ÖRNEĞİ
Bulutlar karardı ve gök <i>gürledi</i> .
Gök <i>gürültüsü</i> .
Evet, üniversitede/ <i>Dut, Dut, Dut...</i>

Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nde *Ortak Öneri Düzeyleri Tanımlaması* içerisindeki 'Temel Dil Kullanımı'nda;

Somut ihtiyaçların karşılanmasını amaçlayan, bilinen günlük ifadeleri ve oldukça basit cümleleri anlayıp kullanabilir. Kendini tanıtabilir, başkalarını tanıtırabilir. Başkalarına, kendileri hakkında (örneğin, nerede oturdukları, kimleri tanıdıkları ve nelere sahip oldukları) sorular yöneltebilir ve sorulan benzeri soruları yanıtlayabilir. Karşısındaki kişiler yavaş ve anlaşılır bir biçimde konuşuyorlar ve de yardımcı oluyorsa, onlarla basit yollardan anlaşılabilir (TELC, 2013: 31).

şeklinde basit ve bütünsel olarak tanımlanan A1 düzeyi aynı zamanda dil kullanımının en temel düzeyini de ifade etmektedir. En temel konu ve gereksinimler üzerine tanımlanmış olan bu yeterlilik aynı zamanda "sadece sınırlı, ezberlenmiş, sözcük ve duruma özgü deyimlerden oluşan dağarcıkla yetinmeyip basit ifadeler kullanabilir ve bunları yanıtlayabilirler" (TELC, 2013: 39) olguları üzerine de inşa edilmiştir. Bir dil göstergesi, ses imgesi olan bir *gösteren* ile anlamı ifade eden *gösterilenden* oluşmaktadır. Böylelikle ortaya çıkan sözcükler kavramları adlandırarak yeryüzündeki nesne ve olgulara gönderimde bulunmakta, onları işaret etmektedir (Dilidüzgün, 2014). Bu açıdan bakıldığında,

doğadaki ses ve gürültüleri, içindeki ses öğeleriyle birlikte taklit ve tasvir yoluyla aktarıp ifade eden kelimelerin yani onomatopilerin bu anlamda A1 düzeyi için hazırlanmış olan ders kitabında yeteri kadar yer almadığı söylenmelidir. Yapılan taramada ‘gür’ yansıma kökünden türetilen bir çekimli fiil ile yine aynı kökten türetilen bir isim formu ve doğrudan mekanik bir ifadenin ses simgesine dönüştüğü görülmüş ve bulgulara yansımıştır. Bununla beraber temel dil seviyesinin yeterliliği bağlamında bu sözcüklerin kullanım formlarına dair dil bilimsel bir öğretim olgusuna da rastlanmamıştır.

Tablo 4. Yedi İklim A2 Ders Kitabındaki Onomatopilere Ait Bulgular

---

YANSIMA ÖRNEĞİ

Ud, bağlama çalıyor, ney üflüyor.

Derken bir gürültü kopmuş.

Beni rahatsız etmiyor, hapşırıyorum. Sonra hapşurmam kesiliyor.

Baharla birlikte hapşırık, öksürük

Kıtır kıtır

Hapşu

Hapşırmak

On dakika sonra Esra kapıyı tıklattı.

Tam bir saat kimse gürültü...

Yoğunluk ve şehrin gürültüsünden dolayı tatil yapmak istediler.

Kanguru zıplaya zıplaya gidiyor

Merhaba toplantıdayım şu an ‘Dut’ sesinden sonra mesajınızı bırakabilirsiniz

Tam hayvanat bahçesine varmak üzereydik ki bizim arabanın lastiği patladı.

Her yer *civil civil* çocuk sesiyle doluydu.

Hapşırıyorum galiba.

Yine ‘Temel Dil Kullanımı’ tanımlaması içerisinde yer alan A2 düzeyi için;

İlgi alanıyla ilgili cümleleri ve sıkça kullanılan anlatımları (örneğin, kişi ve aileyle ilgili bilgileri, alışveriş, iş, yakın çevre) anlayabilir. Bilinen alışılmış konularda, doğrudan doğruya bilgi alışverişi söz konusu olduğunda, alışılmış, basit durumlarda kendini ifade edebilir. Geçmiş, eğitimi, çevresi ve doğrudan gereksinimleriyle bağlantılı şeyleri basit dilsel araçlar yardımıyla anlatabilir (TELC, 2013: 31)

ortak öneri düzeyi tanımlaması yer alır. Toplumsal işlevleri işaret eden tanımlayıcıların birçoğunun olduğu bu düzey aynı zamanda bir üst düzey olan Waystage (A2+) kendi düzeyinden daha üstün bir performansı da kapsar. Böyle tanımlanan bu yeterlilik için

hazırlanmış olan ders kitabında yapılan taramada araştırmaya konu olan örneklem içerisinde onomatopi yapılarının en fazla olduğu düzeyin A2 olduğu bulgulara yansımıştır. Doğadaki seslerin (gürültülerin) yaklaşık karşılıkları olan ses yansımaları sözcüklerin birincil ve ikincil biçimleri çeşitli türetme ekleriyle fiil, ad, sıfat ve zarf görevlerinde ortaya çıkarlar (Zülfiyar, 2018). Bu anlamda A2 Ders Kitabında yer alan yansıma ifadeleri bu dil bilimsel yapı ve formlarda yer almıştır. Bununla beraber Türkçenin söz varlığı içerisinde yer alan ancak daha çok diğer dillerde de genellenebilir ve görülebilir olan hapşu, tık, zıp gibi yansıma yapılarının olduğu görülmüştür. Bir diğer önemli bulgu ise cıvıl cıvıl, zıplaya zıplaya gibi onomatopilerin ikileme formunda ve kalıp ifade olarak kullanılmış olmasıdır.

Tablo 5. Yedi İklim B1 Ders Kitabındaki Onomatopilere Ait Bulgular

YANSIMA ÖRNEĞİ

Ney üfleme

Fısıltı

Şuraya oturduğumuzdan beri *vır vır vır* konuşuyorsun.

Gürültü

Horlamak

Şehrin *gürültüsünden* uzaklaşmak istiyorum.

Benden *çıt* çıkmadı.

Bağımsız Dil Kullanımının ilk aşaması olan B1 düzeyi ortak öneri düzeyinde;

Anlaşılır ve ölçünlü bir dille konuşulduğunda, iş, okul, boş zaman etkinlikleri vb. gibi bilinen şeyler söz konusu olduğunda, konuşmanın ana hatlarını anlayabilir. Öğrenmekte olduğu dilin konuşulduğu ülkeye yaptığı yolculuklarda karşılaştığı çoğu zorlukların üstesinden gelebilir. Bilinen konularda ve ilgi duyduğu alanlarda kendini basit ve bağlantılı olarak ifade edebilir. Deneyim ve olaylar hakkında bilgi verebilir; hayal, beklenti, amaç ve hedeflerini anlatabilir, tasarlar ve görüşlerinin kısa gerekçelerini gösterir ya da bunlara açıklamalar getirebilir (TELC, 2013: 31).

şeklinde tanımlanır. Bununla beraber B1 düzeyi Threshold düzeyinin öğrenim amaçlarıyla da ilgilidir. Bu bağlamda B1; “sözlü etkileşimi sürdürme yeteneği ve birinin söylemek istediğini farklı durumlarda dile getirebilme” ve “Günlük yaşamın dilsel sorunlarının rahatça üstesinden gelebilme yeteneğini” ifade eder. Bu şekilde yeterlilik tanımlaması yapılmış olan B1 seviyesi için hazırlanmış olan söz konusu ders kitabında yansıma yapıları yine kısıtlı bir şekilde yer almıştır. İsim ve zarf biçiminde kullanılan bu yapılar içerisinde *ney üfleme*, *fısıltı*, *horlamak* ve *gürültü* ifadelerinin doğrudan ‘Kelime Dünyası’ bölümünde geçtiği görülmüştür. Denilebilir ki bu ifadelerin bu bölümde ele alınması yansı-

maların öğretimine ve öğrenimine dikkat çekmekle ilgilidir. Bu anlamda yansımalarla ilgili yapıların öğrenme-öğretme bağlamı B1 ders kitabında özellikle vurgulu olarak yer almaktadır.

Tablo 6. Seviye B2 Ders Kitabındaki Yansımalara Ait Bulgular

YANSIMA ÖRNEĞİ
Tenceredeki mısırlar <i>patlamış</i> .
<i>Çatlamak</i>
Sinemada film izlerken <i>patlamış</i> mısır yedik.
Havuçlar <i>haşlandı</i> .
Ayşe <i>haşlanmış</i> havuçları tabağa alsın.
Deprem, heyelan, sel, yanardağ <i>patlaması</i>
Ders çalışırken <i>gürültülü</i> bir ortam sizi etkiler mi?
<i>Gürültülü</i> ortamlarda ders çalışmanız durumunda dikkatiniz dağılacak...
Örneğin İngiltere’de <i>çat</i> kapı gelen birine misafirperverliğin işareti olarak...

Bağımsız Dil Kullanımı’nın ikinci aşaması olan B2 basit ve bütünsel olarak;

Soyut ve somut konular içeren metinlerin içeriğini ana hatlarıyla kavrayabilir; kendi uzmanlık alanındaki tartışmaları da anlayabilir. Kendini o denli akıcı ve anında ifade edebilir ki, anadili konuşurlarıyla az çaba göstererek anlaşabilmesi mümkündür. Kendini geniş bir konu alanında belirgin ve ayrıntılı bir şekilde ifade edebilir, güncel bir konuda görüşünü belirtebilir ve çeşitli olanakların olumlu ve olumsuz yönlerine değinebilir (TELC, 2013:31)

şeklinde açıklanmaktadır. Bu düzey; söylem esnasında öğrenenin bulunduğu durumla başa çıkabilmesini, etkili toplumsal söylem biçimi ve daha güçlü bir dil bilincini oluşturur. Bu düzeyde yansımaların varlığı çok fazla olmasa da bu yapıların geçtiği örnekler önemlidir. ‘Tenceredeki mısırlar *patlamış*’ örneğinde çekimli fiil yapısı gösterilirken aynı yansıma köke sıfat fiil eki getirilerek ‘Sinemada film izlerken *patlamış* mısır yedik’ şeklinde kullanılmıştır. Doğrudan dil bilgisi öğretimi içerisinde verilen bu türden bir yapıyla beraber yine isim, sıfat ve kalıp söz yapılarıyla yansımalar B2 ders kitabında yer bulmuş, bu şekilde araştırmamızın bulgularına yansımıştır.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmanın bulgularından elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

Türkçe öğretimi için hazırlanmış ve örneklemini Yedi İklim Türkçe Ders Kitaplarının (A1, A2, B1, B2) oluşturduğu yansımalarla ilgili söz varlığının Diller İçin Avrupa Ortak

Öneriler Çerçevesi'nin Ortak Öneri Tanımlaması bağlamında incelendiği bu çalışmada adı geçen kitapların Türkçenin yansıma söz varlığı içerisinde genel-geçer sözcükleri barındırdığı saptanmıştır.

Sözcüklerin nicelik olarak dağılımı eşit oranda olmamakla birlikte her düzey için hazırlanmış olan ders kitaplarında yansıma sözlere yer verildiği görülmüştür. Bununla birlikte yansımaların yer aldığı metinlerde doğrudan doğruya bu türden bir söz varlığının öğretimi bağlamında inisiyatif alınmadığı ancak 'Kelime Dünyası' adlı bölümde yansıma örneklerine yer verilerek bu söz varlığına dikkat çekildiği yine sonuçlara yansımıştır.

İnsanın sözcük ve kavramlarla düşünüp düşüncelerini söz ya da söz gruplarıyla ifade ettiği bilinen bir durumdur. Yine bilindiği üzere insanın temel dil becerilerini etkili bir şekilde kullanabilmesi de kişinin söz varlığıyla yakından ilişkilidir. Söz varlığının kısıtlı olduğu bireylerin hissettiklerini doğru ve etkili anlatamayacakları gibi; ifade edilen bir düşünce ve olguyu da doğru adlandırıp anlamlandıramayacakları da açıktır. Bu anlamda söz varlığının geliştirilmesinin gerek düşünceleri ifade etmede gerekse düşüncelerin anlamlandırılmasındaki yeri yadsınamaz. Dil gelişimi ve temel dil becerilerinin kullanılmasında kelime kazanımının hayati yeri olduğu açıktır. Söz dağarcığının zenginleştirilmesi ile anlama ve anlatmadan oluşan temel dil becerilerinin geliştirilmesi arasında yakın bir ilişki vardır. Temel kelime hazinesinin geliştirilmesi de dil öğretiminde kullanılan araç-gerecin iyi tasarlanarak hazırlanması ile olanaklı hale gelmektedir. Bu yüzden, dil öğretiminde kullanılacak ders kitabı, yardımcı kitaplar ve diğer kaynak kitaplar kelime hazinesi dikkate alınarak hazırlanırsa bunları kullanacak olan öğrenenlerin hedef dilde yeni kelimeler öğrenmeleri kolaylaşacak, böylelikle de öğrencilerin başarıları artarak eğitimde istenen başarı yakalanacaktır (Karatay, 2007).

Günümüzde, çok yönlü ve kanallı iletişim beceri ve yöntemlerinin öne çıkmasına ek olarak, ülkemizin de diğer dünya vatandaşlarının dikkatini çekmeye başlaması ile dünyanın gözünün Türkiye ve Türkçeye çevrilmiş olması, Türkiye'ye dışarıdan gelen/gelmek isteyen yabancı sayısındaki ve Türkçeye duyulan ilgideki artış, Türkçenin dünya dilleri arasında yer alabilmesi adına geliştirilen çabalar gibi etkenler göz önünde bulundurulduğunda, ikinci dil olarak Türkçe öğrenme yönünde de bir artış bulunduğu gözlemlenmektedir (Ünveren, 2017). Yeni bir dil öğrenen kimse dil bilgisi kalıpları ve kuralları ile değil, bildiği kelimelerle kendini ifade ettiğinden, yabancı dil öğretiminde sözcük öğretiminin çok önemli bir yeri vardır. Dilbilgisi kelimelerin cümle içinde kurallı bir biçimde yerleştirilmesi durumunda gündeme gelir (Demirel, 2013). Ne var ki, yabancılara Türkçe öğretimi alanında yapılan çalışmalar daha çok beceri gelişimine odaklanmakta, kelime öğretimi, özellikle de yansımalar gibi özel konuların öğretimi göz ardı edilmekte ya da üzerinde yeterince durulmamaktadır. Bu bağlamda, yabancılara Türkçe kelime öğretimi ile ilgili Aytan ve Başal (2016) ulamlamaya; Demirel (2013) farklı kelime gruplarının öğretimine dayalı sözcük öğretimine; Aydın ve Sarıman (2014) kelime öğretiminde web-destekli e-öğrenme araçlarına dikkat çekmiş, Büyükkiz ve Hasırcı (2013) ise temel, orta ve ileri seviye yönelik söz varlığı çalışmalarının yeterli olmamasını vurgulamış, Me-

lanlıoğlu vd. (2012) kelime ve deyimlerin öğretiminde karikatürlere, İşcan (2011), Gülseven (2014), Yılmaz ve Diril (2015) filmlere, Akkaya (2013) fıkralara, Doğan (2014) market broşürlerine ağırlık verilebileceğini belirtmişler ancak bu alanda yapılan çalışmalarda özellikle yansımalar ve bunların öğretimi ile ilgili yöntem, yaklaşım vb. önerilere rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu çalışma ve bulgularının alan yazında önemli bir boşluğu dolduracağı ve bundan sonra yapılacak bu türdeki çalışmalara bir başlangıç niteliğinde olacağı düşünülmektedir.

Yabancı dil öğretiminde aşamalı bir süreç olan sözcük ediniminde, sadece yeni kelimelerin tanıtılması değil, öğrenenlerin daha önce onlara aktarılan sözcüklerle ilgili bilgi ve donanımlarını artırma hususu da göz önünde bulundurulmalıdır (Schmitt, 2000). Bu bağlamda, bazı araştırmacılar tarafından üst kelime ve alt kelimeler arasında bağlantılar kurduran ulam temelli sözcük öğretimi, öğrenenlerin daha önce öğrendikleri ile yeni öğrendikleri kelimeler arasında güçlü bir ilişki kurmalarına yardımcı olması yönüyle önerilmektedir (Aytan ve Başal, 2016). Yansıma sözcüklerin öğretimi de bu bağlamda, bu şekilde bir yöntemle değerlendirilebilir. Özellikle yansımali sözcüklerin üretimi, türetimi ve işlevsel bağlamda kullanılması gibi konularda da Türkçe öğrenenlerin yeterli bilgi ve donanımla programı bitirmeleri sağlanabilir.

Türkçenin söz varlığı içerisinde yansıma (onomatopi) sözcüklerin önemli bir yer tuttuğu bilinen bir durumdur. Dış dünyada oluşan ses ve görüntülerin gerek taklit gerekse betimleme yoluyla anlatılması aynı zamanda dile zenginlik, incelik ve canlılık katmaktadır. Birtakım yansıma sözcükler sadece bir dile özgülenebildiği gibi, bazılarının bütün dillerde aynı ya da benzer şekilde görüldüğü de bilinen bir durumdur. Bu da sözcüklerin bazılarının yansımalarından yani taklitten türediklerini göstermesi bakımından önemlidir.

Bu bağlamda, bu çalışma sonucu sunulabilecek öneriler ise şu şekildedir;

- i. Temel dil beceri alanlarının tamamında taklit ve tasvir yoluyla oluşturulmuş yansımalarla daha fazla yer verilmelidir.
- ii. Bütün dillerde aynı ya da benzer yansımalarla yer verilmesi bu söz yapılarının öğretiminde kolaylık sağlayabilir.
- iii. Doğrudan yansıma söz varlığı metinlerde kullanılabilmesi gibi dil bilgisi öğretiminin aşamalarında da yansıma ve yansıma sözlerden türemiş sözcükler kullanılmalıdır.
- iv. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler, yansımaların ağırlıkta olduğu metinlerle karşılaştırılmalıdır.
- v. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin ana dillerinde yer alan ve Türkçenin söz varlığı içinde de bulunan benzer ya da aynı yansıma söz varlığı üzerine bir derlem çalışması yapılabilir.

Kaynakça

- Akkaya, A. (2013). Yabancılara Türkçe öğretimi kapsamında fıkralar: Nasreddin hoca fıkraları. *Milli Folklor*, 25(100), 171-181.
- Aksan, D. (2007). *Her yönüyle dil*. Ankara: TDK Yayınları.
- Altınörs, A. (2003). *Dil felsefesine giriş*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Åsa Abelin (1999). *Studies in sound symbolism*. Doctoral Dissertation. Gothenburg Monographs in Linguistics. Göteborg University, Department of Linguistics, Sweden.
- Ay, D. (2017). Ses sembolizmi ve ses-anlam uyumunun farklı bir sınıflandırma denemesi. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. 57 (57), 17-27
- Aydın, G. & Sarıman, G. (2014). Yabancılara Türkçe eğitiminde kelime öğretimi için web destekli e-öğrenme aracı. 7. *Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı*, 19-21 Haziran 2014, Muğla
- Aytan, T. & Başal, A. (2016). Yabancılara Türkçe öğretiminde ulam temelli sözcük öğretiminin başarıya etkisi. *EKEV Akademi*, 20(65), 559-576
- Banguoğlu, T. (2002). *Türkçenin grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Bayraktar, N. (2017). *Dil bilimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. & Çakmak, E. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem
- Büyükikiz, K. K. & Hasırcı, O. S. (2013). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde sözcük öğretimi üzerine bir değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10(21), 145-155.
- Dallı, H. (2018). *Türkçede söz diziminin yapı birimleri*. İstanbul: Papatya Bilim Üniversite Yayıncılığı
- Demirel, V. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere kelime öğretiminde farklı kelime gruplarının kullanımının etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 2(4), 286-299.
- Dilidüzgün, Ş. (2014). Türkçe öğretiminde sözcük öğretme yöntemlerinin yeterliliği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7 (17), 233-258.
- Doğan, Y. (2014). Yabancılara Türkçe kelime öğretiminde market broşürlerinden yararlanma. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 10(1), 89-98.
- Eren, H. (1951-1953). Onomatopilelere ait notlar. *Türkiyat Mecmuası*. C (X), 55-58.
- Ergin, M. (2002). *Türk Dili*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gencan, T. N. (1947). Yansımali yahut ses kelimeler onomatopeler. *Ergene*. 4(5), 9-10
- Gülseven, Ü. (2014). Yabancılara Türkçe öğretiminde filmlerin önemi ve kullanımı. *3rd International Conference On Language and Literature "Turkish in Europa"*. Tirana/Albania

- İmer, K., Kocaman, A. & Özsoy, S. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- İşcan, A. (2011). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde filmlerin yeri ve önemi. *Electronic Turkish Studies*. 6(3), 939-948.
- Karatay, H. (2007). Kelime öğretimi. *GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 27, 141-153
- Kerimoğlu, C. (2014). *Genel dilbilime giriş*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Kerimoğlu, C. (2016). Dilin köken arayışları I: Dilin kökeniyle ilgili akademik tartışmalar. *Dil Araştırmaları*. 18, 47-84
- Koca, E. & Koca, A. (2011). *Dil olgusu ve yeryüzündeki dillerin sınıflandırılması*. Bişkek: Atatürk –Alatoo Üniversitesi Yayınları
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri-şekil bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2013). *Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Melanlıoğlu, D., Tayşi, E. K. & Özdemir, B. (2012). Yabancılar Türkçe öğretiminde karikatür kullanımı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9(19), 241-256.
- Schmitt, N. (2000). *Vocabulary in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- TELC (2013). *Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi öğrenim, öğretim ve değerlendirme*. Ankara: MEB Yayınevi.
- Topaloğlu, A. (2018). *Karşılaştırmalı dil bilgisi terimleri sözlüğü*. İstanbul: Dergâh yayınları.
- Ünveren, D. (2017). Çevrimiçi öğrenme ortamlarında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi. 9. *Uluslararası Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Kurultayı Bildirileri*. Ankara: Pegem.
- Yedi İklim Türkçe (2015). *Yunus Emre Enstitüsü Türkçe öğretim seti ders kitabı, A1, A2, B1, B2*. Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları
- Yılmaz, F. & Diril, A. (2015). Filmlerle yabancılar Türkçe öğretimi: Beyaz Melek film örneği. *Asos Journal, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3 (10), 223-240.
- Zülfikar, H. (2018). *Türkçede ses yansımaları kelimeler, inceleme-sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.

